

Kyrkosångens vänners utlåtande över alternativa melodier till nya psalmer.

Ordföranden i Kyrkosångens Vänners Centralkommittés koralsektion kyrkoherde F. M. Allard har avgivit följande underdåniga utlåtande angående »Förslag till alternativa koraler för vissa av Nya Psalmer».

Eftersom åtskilliga melodier i nuvarande koralbok ej svara mot kyrklig stil och värdighet, hava de av K. Maj:t tillkallade sakkunniga sökt avhjälpa denna brist genom att föreslå alternativ till vissa i koralboken förekommande melodier. Då en dylik åtgärd visserligen av de sakkunniga och även av mig synes självklar, men av åtskilliga — även kyrkomusiker — anses fullständigt opåkallad, enär enligt deras förmenande de här påtalade melodierna dock äro av sådan kvalitet, att de mycket väl kunna förekomma i ett liturgiskt sammanhang, föranleder detta mig att först ingå på ett principiellt spørsmål, nämligen vad som stämplar en melodi såsom mindervärdig eller icke. Saken kan ju förefalla uteslutande bero av tycke och smak, men enligt mitt förmenande saknas nog ej även *objektiva* grunder för ett rätt bedömande.

I.

Till belysning av frågan om värdiga eller mindervärdiga melodier.

a. Historisk belysning.

Historien visar, att en melodis verkliga skönhet sammanhänger med dess förmåga att fortleva genom århundradena och därvid av nya släkten igenkännas såsom fullgott uttryck för det religiösa innehåll, som den med tonerna skall bidra till att levandegöra. Så är fallet med ett 80-tal melodier i vår koralbok, vilka först påträffats i källor från 1500-talet eller tidigare, ett 40-tal melodier, först påvisade från 1600-talets urkunder, samt åtskilliga från senare tid (Se min bok *Från Luther till Bach* sid. 176 ff.). Visserligen har den allmänna smakriktningen under vissa epoker trängt dem åt sidan, men så ha de åter i kommande tider godtagits som värdefulla. För att nämna ett exempel även från våra dagar på den värdering, som de allmänt åtnjuta, må framhållas att en del av dessa melodier ock funnit väg till frikyrkornas sångböcker och vid deras gudstjänster ej sällan användas, ändock nämnda kyrkors inställning till ifrågakvarande spørsmål ju är en helt annan än den kyrkliga.

Historien visar ock, att en melodis mindervärdighet sammanhänger med dess oförmåga att fortleva genom århundradena, varför den sålunda av nya släkten ej kunnat igenkännas såsom fullgott uttryck för det religiösa innehåll, som den med tonerna skulle bidra till att levandegöra. En

mindervärdig melodi kan en tid — högst en generation — leva ett t. o. m. intensivt liv, men sedan försvinner den spårlöst och kommer aldrig igen vare sig i psalm- eller sångböcker. Den har under sin relativt korta livstid utan tvivel fyllt en viktig mission i själarnas värld men sedan fått försvinna för andra, som i sin tur åter fått lämna rum för nya likartade. Ett exempel, som ligger vår tid så pass nära, att det kan tjäna som belegg härför, må angivas. Pietismen vid 1600-talets slut och under förra hälften av 1700-talet framkallade en oerhörd sångalstring. I Freylinghausens *Geistreiches Gesangbuch* (utg. f. f. g. 1704), som upplevde 19 upplagor, den sista år 1759 med 1,581 texter och 609 melodier, sammanfördes en stor del av dessa nya melodier. Något mera än ett 10-tal av dem äro gemensamma för de tyska landskyrkornas koralböcker. Härav ha blott 6 införlivats med vår nuvarande koralbok. Det största pietistiska koralverket utgavs av B. König år 1738 med 8,000 texter och 1,900 melodier (se C. A. Mobergs *Kyrkomusikens historia* sid. 285). Härav har endast en hamnat i tillägget, nämligen n:r 575, av sakkunniga ersatt med ny melodi. Visserligen spelar naturligtvis utrymmesfrågan här en viktig roll, ty en sångboks melodiantal måste ju ändå i viss grad begränsas. Men det sagda visar, huru ett ofantligt antal melodier gått all världens väg utan att åter godtagas, enär de ej förmått att fortleva, och senare försök, som verkligen gjorts för att uppliva några av dem, ha i regel misslyckats. Samma tendens att ej ha fortlevandets kraft visar sig ock i senare tid. En hel del av vad som under väckelsetiderna förra århundradet i vårt land med hänförelse sjöngs, är ej längre så tilldragande för det nu levande släktet. Man skaffar sig oupphörligt nya melodier, som snart nog läggas å sido för andra. Det är precis samma förhållande, som äger rum på ett helt annat område. Man talar om »den modernaste schlagern». Den har väl ej kraft att leva så länge, förrän den ersättes av en ny, som snart undergår samma öde.

Den historiska betraktelsen ger alltså vid handen, att de verkligt goda melodierna ha livskraft, under stundom av segaste art, väl i sin mån ock beroende på utomordentliga ämnen, som i en förstklassig poetisk form skola besjungas. De mindervärdiga föra en spröd tillvaro, förblekna och försvinna för alltid, medan de goda efter en tids ringaktning återtaga sin gamla position. Detta sakförhållande leder oss till att formulera följande allmänna lag: *Det religiösa innehållet, som är det högsta vi känna, kräver — åtminstone på tid och längd en mot detsamma svarande skön form.* Detta gäller ej minst psalmernas melodiska omklädnad. Det är ju därför en helt naturlig sak, att strävanden understundom ge sig till känna för att tillföra vårt melodibestånd det bästa, som kan åstadkommas.

b. Till belysning av melodiernas egenskaper.

Härmed ha vi dels att tänka på tonernas följd efter varandra, dels på deras rytmik.

Angående tonföljden kan en melodi vara skäligen färglös, verka torftig och endahandä. Den består då av allt för träget upprepade, tämligen intetsägande tongångar melodin ända igenom. Sådana upprepade ton-

gångar eller »imitationer» kunna företagas så, att upprepningar sker ton för ton lika, eller ock med samma tonföljd, men i annat tonläge. Allt för trägna, bleka imitationer verka monotont, m. a. o. melodin blir torftig och färglös. För att tillvinna sig uppmärksamheten måste då tonföljden uppbäras av en eggande rytmik. Om denna antar en marschartad eller dansant form, uppstår en melodiföreteelse, som går under det mindre vackra namnet slagdänga. En del andliga sånger, importerade från den anglosachsiska världen, ha stundom ej utan skäl betecknats med detta vedernamn. Denna benämning saknar dock berättigande å de sid. 31 i Alt. Försl. omnämnda melodierna, som förklarats icke lämpa sig för högmässan. Dessas svaghet ligger på ett annat håll, vartill jag strax skall återkomma.

Härmed har jag icke velat påstå, att imitationsförfarandet är av ondo. Det är tvärtom *nödvändigt* dels för melodins överskådlighet och proportioner, dels för den enkelhet, som i *folklighetens intresse* är av största vikt, då här är fråga om menighetssånger. När man från denna synpunkt undersöker de alternativa koralerna, märker man tydligt, att de sakkunniga insett imitationsförfarandets stora betydelse, när det gällt att göra ett urval ur det insamlade rika materialet. I åtskilliga melodier förekomma även ganska trägna imitationer, t. ex. i n:r 502, 543, 576 m. fl., men melodifärgingen är dock så pass stor i n:r 543 och 576 och deras texters innehåll uppfordrar till en eggande rytmik, så att imitationsförfarandets förekomst mindre observeras av de sjungande. Texten i n:r 502 motiverar ock även där de rätt trägna imitationerna.

Men en melodi kan ock vara färgrik, verka trånande och sentimental. De för högmässan ej lämpliga koralerna å sid. 31 synas mig mer eller mindre anstuckna av en snart försvunnen tids böjelse för romantik. Det är just på denna punkt, som deras svaghet ligger. Visserligen kan man knappast fränkänna de i tillägget införda »andliga sångerna» ett visst skönhetsvärde. Men det är i regel en allt för vek skönhet, som ej passar samman med känslan för kyrklig stil. Denna stil hämtar sina förebilder från den gregorianska sången, i vars sköte folkvisemelodierna fötts. Jmfr t. ex. n:r 562, som är en tidegärdshymn med tydliga folkviseklanger! Då våra koraler till stor del från början äro folkvisor eller diktade i deras anda, ser man med tillfredsställelse, huru folkvisetonen genomskimrar i n:r 545, 560, 576 m. fl., i synnerhet om man först tänker sig melodin utan dess harmoniska underlag. Det är min övertygelse, att åtskilliga melodier i förslaget ha utsikter att stå sig i konkurrensen med de förutvarande, eftersom de dels äga skönhetsvärde, dels tagit avstånd från veka romantiska klanger, på vilka man omsider tröttnat. Härtill kommer ock den stilenliga, s tundom knappa, ibland något kärva harmoniseringen.

II.

Det alternativa förslagets melodier.

Efter den framställning, som gjorts ur principiell synpunkt, övergår kyrkoherde Allard till de särskilda melodierna i förslaget och finner det mycket svårt att på så kort tid leva sig in i dessa, än svårare att förut säga, huru de komma att upptagas av den sjungande församlingen.

Det imitationsförfarande, som förefinnes i detta förslag till alternativa koraler, borde i förening med en folklig ton, som särskilt påvisats hos några melodier, bereda väg för deras ingång i församlingarna. Man måste också taga i beräkning, huru ord och melodi äro nästan oskiljaktigt sammanvuxna med varandra, särskilt beträffande de i koralboken förekommande »andliga sångerna». Omöjligt är dock icke, att en melodi med ett kraftigare kynne kan segra över en annan av vekare materia och skilja den från texten. Möjligt är ock, att texten jämte sin gamla melodi försvinner. Huru här kan komma att ske, är omöjligt att på förhand säga, men ett är visst, att de sakkunniga nedlagt ett berömvärt arbete och uppvissat *en serie koraler i oklanderlig kyrklig stil*. De böra utan tvivel beaktas vid arbetet med en framtida koralbok till en, som jag hoppas, inom ej allt för avlägsen framtid väntad enhetlig svensk psalmbok.

F. M. Allard.

Några böcker om talkonst, utkomna på svenska förlag 1930–1934.

De böcker jag kommer att här i all korthet omnämna, beröra endels den rent tekniska sidan av talets konst (inkl. röstvården), endels själva föredragskonsten. Upplýsning och vägledning på båda dessa områden äro starkt av nöden i vårt land. Vi äga inte, såsom våra grannar danskarna, något talinstitut. Vi äga ej heller, såsom flera andra länder, vid universiteten fasta professurer i »talteknik» — för att begagna en gängse term. Inte ens i skolorna, där grunden ju borde läggas för även detta ämne, finner man det så tillgodosett som skäligt vore. Intresserade äro alltså hänvisade till enskild undervisning eller självstudium — frånsett den undervisning i röst- och talvård, som meddelas vid somliga seminarier och vid praktisk teologiska kursen i Lund, genom kurser i ämnet, anordnade för läroverkslärarna under deras provår samt — självfallet — vid kungl. teaterns elevskola och musikkonservatoriet. Under sådana förhållanden måste varje handräckning vid studiet av nyssnämnda viktiga ting hälsas med glädje. En annan sak är, att även den noggrannaste och utförligaste lärobok aldrig fullt kan ersätta muntlig undervisning.

Bland de böcker, som under de sista 5 åren utkommit i svenskt tryck (såsom originalarbeten eller i översättning) och särskilt syssla med tekniken eller metodiken för åstadkommande av ett vårdat tal- och läs-språk, nämner jag först den vidlyftigaste: H a n n a P e g e l o w, *Röst och språk*. Ett försök att i populär framställning ge musik- och läraradepther de fysiologiska grundprinciperna för sång och tal jämte praktiska anvisningar (332 sid. Pris kr. 6:50. Wahlström & Widstrands förlag, Sthlm 1932).

Det må genast sägas ifrån, att boken ej är lättläst, och att en på området obevandrad svårligen på egen hand kan tillgodogöra sig innehål-